

Bolyai és Babeş...

*A Magyar Örökség címmel kitüntetett Lónyay utcai Református Gimnázium
dicsérete**

Mióta nyilvánosság előtt szólani lehet róla, és a nyomtatott betűre is rá lehet bízni a mondandót, nem győzöm ismételni, hogy a bolsevizált szocializmus kártevésői közül a legfájdalmasabbnak – az egész magyar nyelvterületre kiterjedően – a felekezeti oktatás felszámolását tartom.

Hatéves koromban a Székelyföld nyugati peremén, a Nyárad menti Lőrincfalván lettem a református elemi iskola tanulója, majd két erdélyi református kollégiumban, a marosvásárhelyiben és a kolozsvárban végeztem gimnáziumi tanulmányaimat, és találkoztam a magyar szellemi élet olyan óriásainak élő emlékezetével, mint amilyen Bolyai János.

Ilyen sajátosan erdélyi múlttal ma, hajnalok-hajnalán miért ültem (Kolozsváron) vonatra, hogy Budapestre érve az én iskoláimnál sok száz évvel fiatalabb Lónyay utcai Református Gimnáziumról ejtsék dicsérő szót, deákosan szólva: mondjak laudációt?

Azért, mert a Lónyay utcai Református Gimnázium múltjában összpontosulva látom mindazokat az évszázadok során felhalmozott nevelői-oktatási értékeket, melyeket a magyar felekezeti iskolák reánk hagytak. Egy marokba fogva látom mindazt a kincset, amelyet a ferences atyák csíksomlyói gimnáziumától a pozsonyi Academia Historopolitanaéig, a máramarosi református kollégiumtól a pécsi Scola maiorig a Kárpát-medence tájain Szent István kereszténnyé váló magyar népe városban és falun a templomok tövében felhúzott iskoláiban felhalmozott.

A nagy múltú katolikus, református, evangélikus, unitárius nevelői intézmények tapasztalataira támaszkodva a Lónyay utcai Református Gimnázium a közösségi emberformálás csiszolókorongjainak már-már művészi vétetésű működtetésével formált nagy egyéniségeket a reá bízott emberpalántákból. Az 1859-es alapítású, az 1940–43-as „zivatáros esztendőkből” – ahogy az emléktábla tudósít – korszerű igénnyel épített otthonába költözött, 1952-ben önkényesen megszüntetett és eredeti otthonába sok küzdelem árán 1996-ban visszatelepedett iskola a Teremtő arcára emlékeztető alkotó ember felkészítését vállalta magára. A szorgalmas tudáskeresésnek és a játékba belefeledkező pajkos óráknak a jól kigondolt arányával a mindennapiságnak és az ünnepélyességnek pompásan váltakozó ritmusát tette az iskola pedagógiai gyakorlattá.

A Bizottsághoz érkezett javaslatok bőségesen tájékoztatnak arról, hogy hány tanár és diák emelte teljesítményét a maradandóság rangjára. Táblázat állítja glédá-

* Elhangzott 2006. december 16-án a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében, a kitüntetési ünnepségen.

ba azoknak a nevét, akiknek életművét Nobel-, Herder-, Kossuth-, Széchenyi-díj koszorúzta. Magyar Örökség-díjban tíz egykori tanár, illetőleg diák részesült. Ha a magyarságban élne a hajdani iskolaalapítási buzgalom, akár száz új iskolát el lehetne nevezni a Lónyay egykori jeles tanáraitól és diákjairól.

Ha eddigi szavaimban csak egyetlen név fordult elő, Bolyai Jánosé, most itt mellé illeszttek egy másikat. Azét, akit a Lónyay annalesei Babesiu Győző névvel tüntetnek fel, és aki nem más, mint Victor Babeş, a világhírű román bakteriológus, bukaresti egyetemi tanár. Őt és öccsét apjuk, Vincențiu Babeş, kúriai bíró, a magyarországi Román Nemzeti Párt egyik vezetője íratta be a reformátusok pesti gimnáziumába. Itt kiállított érettségi bizonyítvánnyal iratkozott be Victor Babeş a Pázmány Péter Tudományegyetem orvostudományi karára, ahol aztán 1881-ben egyetemi magántanár lett.

A két XIX. századi születésű férfi, a magyar Bolyai és a román Babeş nevét 1959-ben a sajátos erdélyi széljárás sodorta egymás mellé.

Amikor 1945-ben a kolozsvári magyar tudományegyetem címéből törölni kellett az utolsó előtti magyar király (I. Ferenc József) nevét, közmegegyezéssel a Bolyaié került a helyébe, amikor pedig a román tudományegyetem címében 1947-ben a második román király (I. Ferdinánd) neve vált időszerűtlenné, Victor Babeş lett a névadó. A két egyetem kényszeregyesítésekor, nehogy a világ magyar intézmény eltüntetésével vádolhassa a román hatalmat, a két név együttes használatáról döntöttek agyafúrt elmék.

Az aztán napjaink kelet-közép-európai fintorainak egyike, hogy annak a nyelvnek (a magyarnak) a használata, amelyen az egyetem névadói alapműveltségüket szerezték még tájékoztató táblákon sem tűrhető meg.

De nemcsak kolozsvári skandalum ad számomra alkalmat kesergésre. A Lónyay utcába befordulva látnom kell, hogy az iskolát kárvédelmi szalag veszi körül, figyelmeztetve az ott megfordulókat, hogy bármelyik pillanatban fejükre zuhanhat a vakolat.

A járókelő legyen óvatos: tekintsen a magasra.

Ez a mai díjátadás legyen ösztönzője a magasra tekintésnek. Az iskolafal omlása-romlása okán támadható veszedelmet – a pántlikák menténi óvatos léptekkel – magunktól eltávoztathatjuk, de az igazi megoldás mégiscsak a falak tartós megszilárdítása lenne.

Áll ez az otthonába, bátran vállalt harc árán hazatért iskolára éppen úgy, mint többi megtartó alapintézményünkre: a családi és a nyelvi-nemzeti közösségre.

Ne hagyjuk omladozni őket! ❖